

SİYASET BİLİMİ VE HUKUK

BAŞKENT ANKARA İÇİN ELLİ YIL ÖNCE ÇIKARILAN
583 SAYILI YASA ÜZERİNDE TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MEC-
LİSİNDE YAPILAN GÖRÜŞMELER

Prof. Fehmi YAVUZ

Prof. Dr. Ruşen KELEŞ

50 yıl önce, Başkent Ankara'nın düzenli ve plânlı gelişmesini sağlama-
nın ilk adımı olarak 583 sayılı yasa çıkarılmıştı. Bu nedenle Büyük Mil-
let Meclisi'nde yapılan tartışmalarda, yalnız Ankara için değil, tüm kent
plâncılığımız açısından bugün bile güncelliğini koruyan sorunlar dile ge-
tirilmişti. Ana çizgileriyle, bu sorunlar şöyle sıralanabilir: 1. Eski Ankara
mı imar edilmelidir, yoksa ham topraklar üzerinde yeni bir kent mi kurul-
malıdır? 2. Konut için kamulaştırma yapılabilir mi? 3. Kamulaştırma için
ödenek karşılık nasıl saptanmalıdır? 4. Emlâkte artan değer, bireylerin
mi, yoksa kamunun mu olmalıdır? (x)

Bir ölçüde bugünkü dilimize çevirerek sunduğumuz tartışmalar sonun-
da, yeni bir kentin, bugünkü Yenişehir'in kurulması görüşü benimsenmiş;
konut için kamulaştırmaya olanak sağlanmış ve yasal değer karşılık ödene-
rek kamulaştırma gerçekleştirilmiştir.

Son iki nokta, bugün bile, yalnız ülkemizde değil, tüm dünyada ulaşılmaması istenen bir amaç olarak durmaktadır. 50 yıl önce, 1915 yılındaki ta-
pu değerlerinin 15 katı ödenerek 4 milyon metre kare kadar toprak, An-
kara Belediyesince (o zaman adı Şehremaneti idi) kamulaştırılmıştır. Tar-
tışmalarda, en çok, değer artışından kimin yararlanacağı konusu üzerinde
durulmuştur. Artışı, kamunun yarattığı gözönünde tutularak, yasal değer
ödenmesi, 583 sayılı yasada benimsenmiştir.

(x) Prof. Fehmi Yavuz, **Ankara'nın İmarı ve Şehirciliğimiz** adlı kitapta bu konu ayrıntılı biçimde ele alınmıştır.

Toprağın, doğal kaynak olduğu, üretilmediği gerçeği karşısında, mülkiyetinin kamuya bırakılması görüşü, bugün bütün dünyada tartışılmakta ve büyük ölçüde haklı görülmektedir. Anayasamızın 130 cu maddesinde yer alan şu hüküm bu yöndeki gelişmeyi yansıtıyor: «Tabii servetler ve kaynakları Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır.» Toprağın doğal bir servet olduğu, kuşku götürmez bir gerçektir. Ancak, bu hükümler ve benzerleri, kâğıt üzerinde kalmaktan kurtulduğu ve uygulama olanağı bulunduğu ölçüde; yalnız Ankara'nın imarı değil, tüm kent plâncılığımız için başarı yolları açılmış olacaktır. Daha ileri giderek, doğal kaynaklarımızı, ülkenin çıkarları doğrultusunda değerlendirmek, plânlı kalkınmanın hızla gerçekleşmesi açısından da önemlidir, diyebiliriz. Kentlerimizi saran gecekondu, korkunç ölçülere varan arsa spekülasyonu, kıyı yağması ve kent plânlamasında gözlenen başıboşluk., dikkatle incelenirse, sunduğumuz metin, 50 yıl önceki girişimin yeniden canlandırılması zorunluluğunu açıkça ortaya koyar.

BAŞKENT ANKARA İÇİN ELLİ YIL ÖNCE ÇIKARILAN
583 SAYILI YASA ÜZERİNDE TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET
MECLİSİNDE YAPILAN GÖRÜŞMELER

Türkiye Büyük Millet Meclisi
Zabıt Ceridesi Cilt: 15 (1341)
sayfa 259 — 268)

İnşasına karar vermiş olan Yeni Kent İçin gerekli arazi ile kentin genel sağlığını korumak üzere kurutulması ve ağaçlandırılması gereken bataklık yerlerin kamulaştırılması hakkında Başbakanlıktan gelen 1/563 numaralı Kanun tasarısı ve İçişleri Komisyonu yazısını görüşmeye başlıyoruz.

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü
Sayı: 6/4387

Büyük Millet Meclisi Yüksek Başkanlığına

İnşasına karar verilmiş olan Yeni Kent için gerekli arazi ile kentin genel sağlığını korumak için kurutulması ve ağaçlandırılması gereken bataklık yerlerin kamulaştırılması hakkında İçişleri Bakanlığınca hazırlanıp Bakanlar Kurulunun 7.12.1924 tarihli toplantısında konuşulduktan sonra Yüksek Meclise sunulması kararlaştırılan Kanun tasarısı ve gerekçesi ilişik olarak sunulmuştur. Gereğinin yapılmasına izninizi Yüksek Başkanlığınızdan dilerim.

Başbakan Ali Fethi

Gereke

Kurtuluş Savaşının şan ve onur dolu bütün olaylarına sahne olan, siyasal ve askeri niteliklere ve özelliklere sahip bulunması nedeniyle Anayasa ile Türkiye Cumhuriyetine başkent olma gibi büyük bir ergiye kavuşmuş bulunan Ankara kentinin çağdaş gereksinmelere ve her türlü uygar araç ve gereçlere sahip bir kent olabilmesi, ancak teknik ve sağlık koşullarının bulunmasına bağlı olacağı açıktır. Geçmişin savsaklamaları yüzünden Ankara kenti harap bir halde bırakılmış olduğu gibi, en ilkel sağlık koşullarından da yoksun bulunmaktadır.

Bugün eski kenti düzenleme ve imar ya da bütün teknik ve sağlık koşullarına sahip yeni bir kasaba kurma şıklarından birisini seçmek zorunda kalan Bakanlık birçok nedenler ve etkenler ve birinci şikkın uygulanmasındaki güçlükler ve gerektireceği masraflar dolayısıyla ikinci şıkkı yeğlemeyi daha yerinde ve yararlı bulmuştur. Günümüzde, kentte sokakların genişliği ve durumu o kadar berbat bir şekildedir ki, yapmak için yıkmanın gerektireceği harcamalar yeni kent kurmağa yetecek derecede çok bir masraf istemektedir. Arsaların şeref değeri o kadar artmıştır ki eski kentin merkezinde bir arşın kare arsa için 100 lira istenmektedir. Bundan başka eski kentin bir çırpıda düzenlenmesi ve genişletilmesi, zaten dayanılmaz olan konut bunalımını daha ağır duruma getireceği için uygulanamaz da. Bundan ötürü, bugün görünüşü hiç de iç açıcı olmayan kentin kerpiç yığınlarına daha bir süre katlanarak adım adım uygulanacak bir imar yöntemi ile düzene sokulması zorunluluğu öngörülmüştür.

Uygar ülkelerde uygulanan yöntem, daima eski kentin çevresinde günün uygarlık ve teknik koşullarını içeren yeni bir kentin kurulması ile eskisinin adım adım islâh ve imara tabi tutulması zorunluluğunu bize göstermektedir. Bir Müslüman kenti olan Kâbil'de de böyle yapılmış ve eski Kabil'in karşısında yeni bir Kabil'in temeli atılmıştır. Bu son çözüm, bütün uygar dünyanın kabul ettiği en akla uygun çözüm yoludur. Uygun görülürse Bakanlık bu yol üzerinde yürümek gerektiği inancındadır.

Bilindiği gibi, kentin çevresindeki bataklık arazi, sıtma dolayısıyla zehir kaynağı halini almıştır. Bu yıl oldukça yüksek sağlık koşulları içinde bulunan aileler de dâhil olmak üzere kasabada malaryaya tutulmayan bir kişi yok gibidir. Yeni ve eski kenti zehirlemede aynı etkiyi yapacak olan bu arazinin hemen kurutulması ve ağaçlandırılması zorunludur. Çimento, tuğla, kiremit ve kereste fabrikaları satın alınarak tesisat ve inşaaata başlanmış olduğundan iş mevsimi olan ilkbahardan önce hız-

la çözümünü gereken önemli sorun yeni kentin yeri ile bataklık arazinin kamulaştırılmasıdır. Bugün yürürlükte bulunan İstimlak Kanunu konutlar için kamulaştırmaya elverişli değildir. Özel pazarlıkla, gösterilen çabalara rağmen toprak satın alınmamıştır. Yeni kentte toprak satın alınarak spekülasyon yapmak isteyenlerle eski kentteki dayanılmaz vurguncululuğu sürdürerek bundan yararlanmağa çalışanlar, özel girişimlerimizin başarıya ulaşmasını engellemişlerdi. Sıkıntılar dayanma sınırını aşmıştır. En uygar kentte, genellikle ödenen paranın birkaç katı harcandığı halde, ne içilecek temiz bir su ve ne de oldukça insanca yaşamağa elverişli bir ev bulunmamaktadır. Bataklık arazi için yapılan deneme de aynı sonucu vermiştir. Zarardan başka sahibi için de hiçbir yararı olmayan topraklara halye gelmez para istenmiştir.

Uygar hiçbir ulusun toplumsal ve doğal nedenlerle arazide meydana gelen olağanüstü değer artışı genel olarak sahibinin sayılmaz.

Bu değer doğrudan doğruya beldelere ya da toplumlara aittir. Birçok hükümetlerde bu gibi değerli araziye, alınanın sekiz on katı vergi konmakta ya da bu topraklar sonradan yüksek fiyatlarla satılmak ya da uzun sürelerle kiraya verilmek üzere belediyeler tarafından kamulaştırılmaktadır. Toprağın ilk değeri sahibine ödendiği için ortada haksızlığa uğrayan kimse de yoktur. Toplumun ortak çabalarından doğan olağandışı değerlere toplumun sahip olmasından daha meşru bir hak düşünülemez. Eski kayıtların incelemesi göstermektedir ki, düne kadar dönümü yedi ile on lira arasında alınıp satılan ve bazı kıraç kesimleri o kadar da değerli ve önemli olmayan toprakların gerçek değeri, kayıtlardaki değerinin on katını aşmamaktadır. Önerilen kanunda ise, artan değere mal sahibi de ortak edilerek kayıtlardaki değer on beş katı değer baha sayılmıştır. Kurutulacak ve ağaçlandırılacak arazide ise, şehremanetinin ileride bir yararı olmak şöyle dursun, halkın dinlenmesine ve gezmesine ayıracağı ormanlık ve süslü yerler için her yıl yirmi bin lira kadar masraf yapılacaktır. Bu konuda hükümet yalnız seksen bin nüfusun sağlık ve yaşamını korumak gibi yüksek ve insancıl bir tutum içindedir.

Yapılan önerinin Büyük Millet Meclisince kabulü, bu büyük amaca ulaşmayı gerçekleştireceğinden, kentin gelecekteki mutluluğunun bir güvencesi olacaktır.

İçişleri Komisyonu Raporu

Ankara'da inşasına karar verilmiş olan Yeni Kent için gerekli arazi ile kentin genel sağlığını korumak için kurutulması ve ağaçlandırılması gereken bataklık yerlerin kamulaştırılması hakkında Başbakan-

lıktan gelen ve Genel Kuruldan havale edilen kanun tasarısı İçişleri Komisyonunda incelendi.

Ankara, Türkiye Cumhuriyetine başkent yapıldığı günden beri özel bir durum kazanmıştır. Günden güne nüfusu artan bu kentte sağlıklı ve uygar bir yaşam sürdürme olanağına kavuşmak Şehremanetince düzenlenen haritanın belirttiği yerde yeni bir mahallenin kurulması ve her an memleketin hayatını zehirleyen bataklık arazinin kamulaştırılarak kurutulması ve ağaçlandırılması kamu yararı gereği olduğundan uygun görülmüştür. Ancak, hükümetin önerdiği tasarıda ikinci madde olarak saptanan ve kamulaştırma bedelinin (1924) yılı başında kayıtlarda belirtilen değerlerin on beş katı değer baha sayılarak bu bedelle kamulaştırmayı zorunlu kılan madde enine boyuna tartışılarak Anayasanın 74 cü maddesinde «Menafi-i umumiye için lüzumu usulen tahakkuk etmedikçe ve kanunu mahsus mucibince değer bahası peşinen verilmedikçe hiçbir kimsenin malı istimval ve mülkü istimlak olunamaz.» (x) açık hükmü karşısında, kamulaştırmada sınır gösterilmesi, Anayasamızın ruhu ile bağdaşmaz görülmüş, bu nedenle madde değiştirilmiştir. Kamu yararının gerekleri ile Anayasamızın ruhunu bağdaştıracak biçimde yeniden düzenlenen kanun maddeleri, Genel Kurula verilmek üzere Yüksek Başkanlığa sunulmuştur.

Yazmar:	Raportör	İçişleri Komisyon Başkanı
Gaziantep	Kayseri	Sivas
Bulunmadı	Ahmet Hilmi	Ahmet Muammer

Üye	Üye	Üye	Üye	Üye
Ardahan	Rize	Çorum	Sivas	Erzincan
Talât	Esat	İsmail Kemal	Halis Turgut	Sabit

Hükümetin Önerisi : Kanun Tasarısı

Madde 1. Günümüzün teknik ilerlemelerine uygun olarak Ankara'da kurulmasına karar verilmiş olan yeni kent için gerekli yerlerin ve kentin sağlığını korumak ve sıtmanın kesin olarak kaldırılması amacıyla bataklık ve

(*) «Kamu yararı bulunduğu, usulüne uygun biçimde saptanmadıkça ve değer bahası özel yasa gereğince peşin olarak verilmedikçe, hiçbir kimsenin taşınır ve taşınmaz malı elinden alınamaz.»

merzaği toprakların bu kanun uyarınca kamulaştırılmasına Şehremaneti yetkilidir.

Madde 2. Yeni kentin toprakları ile bataklık tarla ve yerler için (1924) yılı başındaki kayıtlı değerlerinin on beş katı değer baha sayılır. Kamulaştırmaya esas olan, tapu değeridir. Sahipleri tarafından tasarrut senedi gösterilemiyen ve tapuca kaydı bulunamayan topraklarda emlak değeri geçerlidir.

Madde 3. Şehremanetince gösterilecek nedenlerden dolayı arazi kamulaştırılması, İçişleri Bakanlığından kamu yararı kararı alınmasına bağlıdır. Yeni kentin sınırları içinde bulunan ya da kurutulması ve ağaçlandırılması gereken toprakların sahiplerine Şehremanetince, ferağının gerekli olduğunu bildiren bir bildirim gönderilir. Bildirim tarihini izleyen bir hafta içinde ferağ vermektan kaçınan ya da yapılan çağrıya gelmeyenlerin topraklarına (1924) yılı başındaki yazılı değerlerinin on beş katı, adlarına, Ziraat Bankasına yetirilmek koşuluyla Şehremanetine ferağ olunur.

Hazinenin tasarrufu altında bulunan benzeri topraklar da, söz konusu bedel karşılığında Şehremanetine terk olunacaktır.

Madde 4. Bu kanun, yayımını izleyen iki yıl için geçerlidir.

Madde. 5. Bu kanunu İçişleri ve Maliye Bakanları yürütür.

7.12.340 (1924)

İçişleri Bakanı	Adalet Bakanı	Başbakan ve Milli Savunma Bak.
Recep	Mahfut Esat	Ali Fethi
Milli Eğitim Bak.	Maliye Bakanı	Dışişleri Bakan, Ticaret Bakanı
Saracoğlu, Şükrü Mustafa Abdülhalik	Abdülhalik	Şükrü Kaya Ali Cenani

Tarım Bakanı	Bayındırlık Bakanı	Mübadele, İmar ve İskân
Hasan Fehmi	Fevzi	Recep
Hasan Fehmi	Feysi	Recep
Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı	Mazhar	

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı
Mazhar

İçişleri Komisyonun Değişiklik Önerisi

Birinci Madde: Ekli harita gereğince, günümüzün teknik ilerlemelerine uygun olarak Ankara'da kurulmasına karar verilmiş olan mahalle için gerekli yerlerin ve kentin sağlığını korumak ve sıtmanın kesin olarak kal-

dırılmasını sağlamak amacıyla bataklık toprakların bu kanuna göre kamulaştırılmasına Şehremaneti yetkilidir.

İkinci Madde: Birinci maddede sözü edilen haritanın sınırları içinde bulunan emlak ve arazi istimlak kanununa göre kamulaştırılır.

Üçüncü Madde: Bu kanun yayımını izleyen iki yıl için geçerlidir.

Dördüncü Madde: Bu kanunu İçişleri Bakanı yürütür.

71'ci Toplantı 7 Mart 1341 Cumartesi

Muhtar Bey (Trabzon) - Söz istiyorum.

Başkan - Muhtar Bey, kanunun tümü hakkında mı?

Muhtar Bey (Trabzon) - Söz istiyorum.

Başkan - Buyurunuz.

Muhtar Bey (Trabzon) - Efendim, bu kanunun birinci maddesinde ayrı ayrı şeyler olan iki sorun birbirine karıştırılmıştır. Birisi, Ankara'nın genel sağlığıyla ilgilidir. Ankara kentinin oturulabilir bir duruma gelmesi için kurulması kesinlikle gerekli görülen toprakların kamulaştırılması, doğal olarak halkın sağlığı ile ilgilidir. Ve sağlığa ve kamu yararına uygun olduğu için bu gibi yerlerin kamulaştırılması yerindedir. Ve istimlak Kanununa uygundur. Öteki, yeni kent, ya da komisyonun deyimi ile, yeni mahalle kurulması için gerekli toprakların kamulaştırılması sorunudur. Mahalle kurulması, ev yapılması, özel yapılar için kamulaştırma yöntemine başvurmağa, yasalar elverişli değildir. Oysa, burada mahalle kurulması için kamulaştırma yapılabileceği hakkında açıklık görülüyor. Bu bakış açısından, kanunun, yasalarımıza aykırı olduğunu anlatmak istiyorum. Doğal olarak diyeceksiniz ki, eğer kanun elverişli olsaydı, buradan kanun istenmezdi. Doğrudur. Yeni bir kanun isteniyor. Ancak, bir kanun gereksinme ve zorunluluk nedeniyle istenir. Yani, ülkenin gereksinmesi için bir zorunluluk ortaya çıkar, bu zorunluluğun karşılanmasına yürürlükteki yasalar engel olursa, yeni bir kanunla o engeller ortadan kaldırılır. Ankara'da yeni mahalle kurmak için böyle bir girişimde bulunmaya gerek var mıydı? Başkent olması Anayasa ile kesinleşen Ankara'nın imarı, islahı ve ulusun saygınlık ve onuru ile orantılı bir düzeye getirilmesi gerekir. Bu, hepimiz için istenen birşeydir. Yalnız, Ankara'nın imarı, islahı için nasıl hareket edilmelidir? Örneğin, Ankara'nın bu eski kentini bırakıp da, ayrı bir yerde mi kent kurmalı, yoksa mevcut kenti mi geliştirmelidir? Ben bu nokta üzerinde görüşümü belirteceğim. Bir kez eski kenti yüzüstü bırakıp da bu eski kentin vergi yükümlülerinin parası ile yeni bir kent kurmak doğru olmadığı gibi, eski kenti az bir para

ile oturulabilir bir duruma getirmek olanağı varken onu terkedip de yeni kent kurmak büyük harcamaları gerektireceğinden, bu suretle de yeni kent kurmak doğru değildir. Ankara Şehremanetinin bütçesi ve mali gücü bilinmektedir. Bunun için geçen yıl kendisine beş yüz bin lira, bu yıl da bir buçuk milyon lira ödünç verdik. Geçen yılki borçlandırmadan dolayı bu yıl otuz bin lira ve onda bir hesabı ile 50 bin lira da faiz ki - toplam olarak 80 bin lira ödemek zorundadır. Yeni verdiğimiz para için de, yılda yalnız ana paranın payı için 75 bin lira ve faiz olarak da 30 bin lira ki - 90 bin lira daha yüklenmiş oluyor. Oysa, biz hiç olmazsa Ankara'ya, az masraf ile çok imar edecek bir durumda bırakmalıyız.

Vehbi Bey (Karasi) - Usul hakkında söz istiyorum.

Muhtar Bey (Trabzon) - Devamla - Bilindiği eski Ankara'nın en büyük gereksinmesi önce genel sağlığa zararlı şeklinin giderilmesi, sonra kent hizmetlerinin sağlanmasıdır. Ben Ankara'nın bu hizmetlerinin sağlanması için şu şekli uygun görüyorum. Bir kez kanun tasarısında da belirtildiği gibi, Ankara'nın kendisi gerçekte yüksek bir yayla halinde olduğu ve hiçbir yerinde havasını bozacak birsey bulunmadığı için, havadar olması ve herkesin hava değişiminden yararlanmak için Ankara'ya gelmesi gerektiği halde, küçük ve çukur bir yerde biriken suların giderilmemesi nedeniyle havası sıtmalı ve fena bir hale gelmiştir. Bundan ötürü bu bataklıkların kurutulması zorunludur. İkincisi, Ankara'nın fenni ölçülere uygun lâğımları yoktur. Hatta, mahalle arasındaki fen ölçülerine uymayan lâğımları belli bir yerde son bulmaz, ya da o çukur yerlerde son bulur. İşte bu yerler, bu lâğımlar nedeniyle, bataklık haline dönüşüyor. Bundan ötürü, Ankara için ilk yapılacak şey, kent içindeki lâğımların esaslı bir surette islâhı ve bu lâğımların, son bulduğu yerlerde büyük bir esas lâğım, esas kanal yaparak doğrudan doğruya bu lâğımları oraya bağlamak ve kentten dışarıya atmaktır.

Üçüncüsü, Ankara'nın susuzluk belâsından kurtulmaktır. Hepimiz Ankara'da olduğumuz için arzedeceğim. Rakamları siz de saptayabilirsiniz. Ankara'da içilebilir olmayan, hatta mutfakta bile kullanılması güç olan ve zorunluluk altında kullandığımız suyun tenekesini 5 kuruşa alıyoruz ve bu teneke de tam dolu değildir. Getirilirken yolda birazı da dökülüyor. Tam dolu yetmiş teneke, bir metre küp su vardır. Bu sudan birazının döküldüğünü hesap edersek, seksen teneke su, bir metre küp su olmak gerekir. Tenekesi 5 kuruştan 400 kuruş eder. Şimdi düşününüz: pahalı su satıp memleketimizi istismar ediyor diye sık sık bağırduğumuz İstanbul su şirketlerinin fiyatları bugün 15 - 16 kuruştur. Burada ise 400 kuruştur. (Dört yüz) kuruş nerede, (on altı) kuruş nerede? Sonra onlar, ta Terkos gölünden, deniz düzeyinden (125) metre yüksekliğe kadar suyu çıkartıyor, ondan sonra da, (altmış) kilometre uzaklıktan kente getiriyor. Üsküdar yönü ise yağ-

mur sularını toplayıp kente getirmek, dağıtmak için büyük masraflara katlanıyor. Oysa, Ankara'da kente gelen su yedi kilometre uzaktan gelmekte ve düzeyin de Koyunpazarı yüksekliğindedir. Yani, Koyunpazarına kadar başka bir güç gerektirmeksizin kendi akıntısı ile çıkabilecek bir sudur. Bir başka su da, onun bir kilometre uzağında bulunur ki asıl suyun adı Hanım Pınarı'dır. Ondan bir kilometre ilerde Şahine Pınarı vardır. Bu pınar, Hanım Pınarından da birkaç metre yüksekte olduğu için ondan daha fazla çekilebilir. Bu iki suyun toplamı (100 - 120) bin nüfuslu bir kentin, bugünkü uygarlığın gerektirdiği ölçüde nüfus başına su vermek üzere gereken ihtiyaca fazlasıyla yeter. «Yedi» kilometre uzaklıkta bulunduğunu söylediğim su, kendi basıncı ile kentin yüzde yetmiş beş - sekseninin gereksinmesini sağlayacak, yüksekliğe kadar çıkabilir. Ve ayrıca bir basınç makinası kullanılmaya da yer kalmaz.

Bu iki yılı yani harp ile geçen süreyi saymıyorum. Çünkü o vakit doğal olarak bizim tek işimiz ülkemizi düşman ayağından temizlemektir. Bunu iki yıldır bitirdiğimiz halde, daha birşeye başlamadık. Oysa, birkaç yüzbin liralık bir masrafla sağlanabilecek olan bu işe o zaman başlanmış olsa idi, şimdiye kadar hemen hemen bitmiş olacaktı. Bu söylediğim şey, Ankara'nın islâhı için nereden başlanılacağını göstermeye yeter ve bundan ötürü Ankara'nın imar ve islâhı adına yeni bir kentin kurulması değil, mevcut-gereksinmelerin karşılanması gerekir ve bunun için de, söylediğim şeyler arasında Ankara'nın aydınlatma sorununu çözmelidir. Dikkatinizi çekerim. Ankara'nın içinde tabakhane vardır. Gerçekte temiz olmayan böyle bir yer bu kentin içerisinde olursa ve onun pislikleri kente bitişik olan dereye akıp orada kokular yaratırsa, artık başka yollardan kentin sağlıklı bir biçime sokulmasına kalkışmak kadar saçma birşey yoktur. Bundan ötürü bu tabakhanenin, bu mezbahanın islâh edilmesi gerekir. Birkaç yıldanberi kentin dışındaki mezbahalar yakınına taşınması kararlaştırılmış olan bu mezbahalar için gerekli olan para, sanıyorum ki «seksen» bin lira kadar tahmin olunmuştur; bilmem, şimdi fiyatı değişmiş midir? O para verilemediğinden dolayı mezbahalar kentin içerisinde kalmıştır. Koku yapıyor.

Talât Bey (Ardahan) - Mezbaha mı, tabakhane mi?

Muhtar Bey (Devamla) - Tabakhane. Mezbaha mı dedim? Özetle:

Ankara için vazgeçilmez olan islâhat, mevcut kentin imarı ve mevcut kenti alabildiği ölçüde oturulabilir bir duruma getirmek için çalışmaktır. Yoksa, bu büyük şehri bırakıp birkaç yüz ev yapmak için başka bir yere gitmek ve orayı imar etmek ve burayı yüzüstü bırakmak gerçeklere kesinlikle uygun düşmez. Para sınırlıdır, kentin bütçesi yok gibidir. Gelirleri pez azdır. Buna ödünç para vererek kentin imarına çalışıyoruz. Bundan

ötürü bu parayı bir de bu kentin kesin gereksinmeleri dışında bir yere harcamak için sorun yaratmak bana uygun görünmüyor. Diyeceksiniz ki inş olunacak toprak yoktur; aksine çoktur. Bu kentin, yangından önceki durumunu görenlerimiz vardır. Benim de yangından önce bu kente yolum düşmüştü. Kentin en önemli yeri bu beldenin yakınındaki yangın yeri idi, orası Ankara'nın en bayındır bir yeri idi. Orası yandı, fakat arsası duruyor ve bugün imarına başlanmıştır. İlgi göstermeli, oraya kuvvet vermelidir. Dikkatinizi çekerim. Sınırlı bir para ile yapacağımız birkaç yüz ev için gerekli olan arsanın birkaç katı burada vardır. Sonra Millet Meclisinin yakınındaki topraklarda çok güzel konut yapılabilecek yerler vardır. Gerek Millet Meclisinin Kuzeyi, Batısı, Güneyi ve gerek şu caddenin çevresi belki bin evden fazla ev yapılmaya elverişlidir. Hattâ iyi bir rastlantı olarak bu yerlerin hemen hepsi ya kükûmetindir, ya Evkafındır; dolayısıyla her ikisi de hükûmetin elindedir. Burası, madem ki başkenttir ve madem ki başkente yardım etme ilkesini benimsedik, hükûmetin ve Evkafın olan bu toprakları doğrudan doğruya düşük fiyatlarla konut yapacaklara verebiliriz. Evkaf bütçesinde de söyleyeceğim gibi önceleri ülkede belediye örgütü yok iken kentin suyuna, mezarlığına ve benzeri işlere bakacak bir yetkili aranmış, Evkafa verilmiştir. Yoksa, bir kentin suyu ile, mezarlığı ile doğrudan doğruya ilgili olan, kenttir. Bugün artık mezarlık ile su ile Evkafın uğraşması saçmadır. Bundan ötürü sözünü ettiğim topraklar eski mezarlıklardır. Bunu belki gerçek yetkilisi olan kente, yani belediyeye terketmek olağandır. Onun için, biz, kentin dışında yeniden bir kent kurmak girişimine başlayacağımıza, kentin kendisini imar ederiz. Ve gerekli olan konutları da kentin bitişiğinde bulunan topraklar üzerinde yaparız.

Arkadaşları! Bundan şu yarar sağlanır; bu kent için yapılacak lâğım- lar, bu kent için yapılacak elektrik ve sokaklar için yapılacak masraftan aynı biçimde yeni yapılar da yararlanır. Oysa ikinci bir kent yapacak olursak, o vakit, o kent için bir su, ayrıca lâğım, ayrıca bir elektrik düzeni yapacağız. Bunların ikisi de ayrı ayrı masraftı gerektirecektir. Öyle olmaktansa, bu kent için yapılacak su düzenine bir boru ve kanal ekleyerek ve az bir masrafla yapılacak olan o mahalle de zaten yangın yeri kentin ortasındadır; ve bu da ortasından geçecektir - yararlanmış olacaktır.

Onun için yalvarırım, bu sorunu ciddi olarak inceleyelim, tetkik edelim. Ankara, şimdi, Ankaralılardan çok hepimizin oldu. Ve onun için, Ankara'nın imarı hepimizin üzerine borç oldu. Başkenttir. Ülkenin onuru ile orantılı bir duruma getirilmesi doğaldır. Çabuk imar etmek için, az para ve sınırlı araçlarımızla ne kadar ve nasıl çabuk yapabileceğimizi araştırmalıyız ve o yöntemle Ankara'yı islah etmeliyiz. Yoksa birkaç yüz kişinin evlerini yapmak için girişimde bulunmamalıyız. Sonra efendim, hükûmetin gerekçe-

sinde eski kentin islâhında ve eski kenti yapmaktan yeni kentin yapılması daha ucuz olur, diye bir söz vardır. Ben o sözü iyice anlayamadım. (Yani, bu böyle olunca, acaba eski kenti tamamen yüzüstü bırakacağız, mevcut para ile yeni baştan kent mi yapacağız? Ve on bin evlik bir kenti de üç yüz ev ile mi bırakacağız? Doğaldır ki böyle bir şey olamaz. Bundan ötürü her ne şekilde olursa olsun, eski kenti islâh edeceğiz. Sonra «bu eski kentin islâhı için yeni kentten çok, daha çok para gereklidir» sözünü hiç anlamadım. Çünkü eski kentte birçok yerler islâh olunacak, fakat sorun eski yapıları yıkip yeniden yapmak sorunu değildir. Eski kentin içerisinde belli başlı 3-4 tane cadde yapmak ve bu caddeleri halkın gelip gitmesine elverişli biçime sokmak ve gerekirse bu kentin ortasından bir tramvay geçirmek ve kenti aydınlatmaktan ibarettir. Sonra, bu kerpiçlerden olan evler-nitekim sevinçle görülüyor ki - yer yer yenileniyor ve her yeni ev eski evden çok ve pek çok yüksek bir düzeyde yapılıyor. Yani eskiden hiç oturulamaz bir durumda iken, insanca yaşamağa daha elverişli bir konut biçimine konuyor ve bu yoldan Ankara yavaş yavaş yükselecektir. Yetişir ki, biz Ankara'nın ortasında birkaç tane önemli sokak yapalım ve Ankara'nın gereksindiği suyunu, elektriğini tamamlayalım. Yeni kent kurmanın bir nedeni de, eski kentin islâhının çok pahalı olması ve sonra arsaların değerlendirilmesi yüzünden kamulaştırma güçlüğüdür. Yani hükümet yeni kent için gerekli olan arsaların satın alınması için kütük kayıtlarının esas tutulması ile kamulaştırılmasını önerdiği halde, öte yandan eski kentte arsaların değeri artmıştır. Kamulaştırılamıyor, diyor. Eğer yeni kent için önerdiği kamulaştırma yapılabiliyorsa, bunu niçin eski kente uygulamıyor? Bugünkü fiyatı gözönünde bulundurmadan kütükte yazılı olan fiyatının herhangi bir kat sayı ile çarpılarak bulunması yöntemini asıl eski kente uygulamalıdır. Çünkü o vakit eski kentin bütünü de yararlanacaktır. Yeni kentte yapılacak evler için yasalarımıza aykırı olarak yeni bir kamulaştırma yöntemini öngören hükümet, eski kentin imarı için bu yöntemi hiç düşünmemiştir. Ve eski kentte de bu yolda kamulaştırma yapılabileceğini hiç hatırlama getirmemiştir. Yalnız yeni kent için böyle kamulaştırma olur görüşünü yürütmüştür. Konut için gerçekte geçerli olmayan kamulaştırmayı, biz yeni bir kanunla geçerli şekle koyacağız. Lâkin, mevcut kanunu islâh ederken, ikinci madde ile de fiyatını biz göstereceğiz, diyoruz. Nedeni de, arazi sahiplerinin haksız isteklerinden kurtulmak içindir. Bundan çok korkuyoruz. Ben buna hayret ettim, inceledim, araştırdım. Yeni kent yapılması öngörülen yerde Şehremaneti ile halk arasında fiyat anlaşmazlığı «60» lira ile «150» lira arasındadır. Ben kabul ediyorum ki dönüm fiyatı 150 liradır. Yani 150 lira ile kamulaştıracamız. Bunda ne sakınca düşünülebilir? Hepiniz biliyorsunuz ki, Evkâfın burada yaptığı 4-5 odalı evler, 10-12 bin liraya mal olmuştur. Ben

daha ucuz yapabileceğimizi kabul ediyorum. 5-6 odalı evin 6 bin liraya yapılabileceğini düşünüyorum. Gerçekte, bir gazetede gördüm ki, Şehremaneti 4 bin liraya yapıyorum, diyor. Oysa ben bir hesap yaptım ve 12 bin lirayı yarıya indirerek hesap yürütüyorum 6 bin liraya bir ev yapacağız. Bu ev için ne kadar yer gerek? Arkadaşların dikkatini çekerim. Biz ya sayfiye yapıyoruz ya kentin bir parçasını yapıyoruz. Kentin bir parçasını yapmak için dört yanı bahçe ile çevrili ev yapılamaz. Çünkü, kent için yıkım olur. Yapılacak kentin sokağının yanındaki ev o sokağın lâğım, temizlik, aydınlatma ve benzeri vergisini verecektir. Ve o kentin imarını sürdürebilecektir. Bundan ötürü, bir dönüm üzerinde sayfiye kentinde dört yanı duvarla çevrili bir ev 20-25 metre genişliğinde bir caddenin vergisini verip o caddeyi imar edemez. Ve sürgit hükümet Ankara Şehremanetine ödünç para veremez. Bundan ötürü, gerek bu kent borçlarını vermek, gerek mevcut evleriyle kenti imar etmek için yeni yapacağı yapıları sayfiye şeklinde değil, kent şeklinde yapmak gerekir. Bu şekilde yapı yapanlardan en ileri giden Belçikalılardır. Belçikalılar, kent içinde yapı yapacak olanları, yapacağı yapının kaplayacağı toprak miktarından fazla boşluk bırakmamağa zorlamaktadır. Yani yapı kaç metre kare yer tutuyorsa, o kadar arsa olmalıdır. Ben, bunu bir parça daha arttırıyorum. Çünkü, demin söylediğim gibi, yapılacak 45 odalı evlerin kaplayacağı yer, aşağı yukarı 80-90 metre karedir.

Ben her evin 250-300 metre kareye yapılabileceğini düşünüyorum. Çünkü, bundan büyük olursa, apartman olur. Demek ki, yapacağımız evler için her evin payına düşecek toprak, kent içinde en çok 300 metre kare olabilir. Bir dönüm, 914 metre kare yani, 1600 arşın karedir. Demek ki, bir dönüm yerde 3 ev yapılabilir. Bahçe çok ferah, havası yerinde olur. Şimdi, bu bir dönüm arsayı 150 liraya alıyoruz. Yani bir evin yerini 50 liraya alıyoruz, demektir. Efendiler, dikkatinizi çekerim. En büyük parayı düşünüyorum. En az 6 bin liraya yapılacak bir evin arsa fiyatı 50 lira, 60 lira, 100 lira olursa, bu, evin yapımını etkiler mi ki kanun zoru ile kamulaştırma yapalım? Bir insan 6 bin lira verip de bir ev yapmayı göze aldı mı, İstimlak kanunu ile 20 lira gideceğini farzederek. 6.000 lira yerine 6050 ya da 6060 lira harcarsa bunun etkisi ne olur ki? «Kimsenin malı değer pahası verilmeksizin kamulaştırılmaz.» diye Anayasamızda açıklık varken zorla bizim istediğimiz fiyatla mülkünü kamulaştıralım da, yapı yapalım. Bu uygun değildir. Diyeceksiniz ki, biz buraya geldik de malın değeri arttı. Bu bir rastlantıdır. Yani, İstanbul'dan başkent Ankara'ya taşındı. Oradaki arsaların değeri yarı derecesine düştü. İstanbullu arsa sahipleri, mülk sahipleri zarar gördüler diye onlara tazminat vermiyoruz ki, Ankaralılar yararlandılar diye zorla kamulaştırma yapalım.

Bu bir rastlantıdır. Yapılacak sokak bir adamın arazisine yakın gelir, onun arazisi yararlanır. Ama ondan yararlanmasının bir kesimi şerefiye olarak alınır ve sorun çözümlür. Yoksa, bu yoldan kamulaştırma uygun değildir. Ve öngördüğümüz fiyatla kanun çıkarmak bugünkü hükûmet biçimi ile bağdaşmayan bir yöntemdir. Bu yöntemi ortaya koymamalıdır. Hattâ, en çok milletvekilleri için ev yapılacak olan bu yerlerde özellikle titremeliyiz. yapmamalıyız. Yani bizim orada yapacağımız 7-8 bin liralık evde bir Ankaralı gidip oturmaz.

Mazhar Müfit Bey (Denizli) - Milletvekili için ev ne demek?

Mahmut Bey (Siirt) - Hangi maddesindedir?

Muhtar Bey (Trabzon) - Devamla - Efendim, siz milletvekili evi olmadığını söylüyorsunuz. Evlerin önemli bir kesimi kendimiz için yapılacaktır. Bir Ankaralı gelip de o mahallede, o değerinde bir evde oturmaz. Ankaralılardan varlıklı kişilerin zaten kendi konakları vardır. Orada otururlar. Bizler evsiz, yurtsuz olduğumuz için doğal olarak orada yapacağız.

Mazhar Müfit Bey (Denizli) - Ben zannetim parasız yapılacak.

Muhtar Bey (Trabzon) - Devamla - Onun için benim bu konudaki görüşüm budur: kanunda, kamulaştırılacak yerleri ayırmalı, kamu yararına ilişkin genel sağlıkla çok yakından ilgili bu çukur ve bir kısmı bataklık olan yerleri bugünkü kanunuza göre kamulaştırmalıyız. Ve bu kamulaştırma gereklidir. Hatta bu kamulaştırmaya isterseniz, Ankara kentinin tümünü de sokabilirsiniz. Çünkü orada yapılacak kurutma işlemi bütün Ankara'yı kurtaracaktır. Mal sahipleri de bundan yararlanacaktır. Bunun için, onların herbirini bir ölçüde katkıda bulunmağa çağırabilirsiniz. Diğer kesimi doğrudan doğruya konut yapımı içindir. Kentte yapılacak sokaklar için gerekli toprakları diğer topraklara uzanmamak koşuluyla alabilirsiniz. Ama geri kalan, arsa sahibinin olur. Değeri ile satar veya satmaz. O kendi bileceği birşeydir.

İkinci olarak, yapacağımız yapıların, ve imar işlerinin Ankara'nın içindeki ve yanındaki boş arsalarda yapılmasını ve bu yoldan asıl harap olan kentin imarını öneriyorum. Kentin dışarıya çıkması doğru değildir. Millet Meclisinden yüz metre uzakta kentin çöplüğü bulunuyor. Bir kent o çöplüğün başka bir yere taşınmasını düşünemez iken, kenti bilmem nereye çıkaracağım da Avrupanın en uygar kasabalarına denk ev yapacağım demek, kel başa şimşir taraktır. Bakınız, Meclisin 100 metre yakınında Ankara'nın süprüntüsü, çöplüğü vardır. Bu sabah, oralarda inceleme yaparak geçiyordum. Sekiz on tane köpek leşi açıkta duruyor ve bu, Millet Meclisinin 100 metre yakınındadır. Yani, şu sırtın arkasındadır. Bu durumda olan Ankara-

yı böylece bırak, sonra dışarıya git kent yap, bu doğru değildir. Gerçekten bizim ruhsal durumumuzu, zihniyetimizi ben anlayamıyorum. Onun için, yalvarırım. Bugün kenti imar için yapılacak şey, önce lağımını, suyunu sağlamak ve bataklığı kurutmaktır. Önce yapıların biçimini saptadıktan ve sokakları bir parça düzene koyduktan sonra herkes evini yapar. Biz onlara birkaç tane sokak başlarında örnek ev yaparız, fakat söylediğim gibi çöplüğü orada bırakıp da başka yerde kent yapmayı uygun bulmuyorum. Onun için ben bu kanunla kentin bir kesiminin başka bir yere gitmesi için kamulaştırmaya ve kamulaştırmanın tasarıda önerilen biçimde yapılmasına kesinlikle karşıyım.

Hüseyin Hüsnü Efendi (Isparta) - Önerge veriniz.

Muhtar Bey (Trabzon) - Önergeyi maddelerde vereceğim.

Vehbi Bey (Karesi) - Efendim, görüştüğümüz madde İçişleri Komisyonunun değiştirdiği bir maddedir. Oysa görüşeceğimiz birinci maddeyi lütfen okuyunuz. Ve ekli harita gereğince diyor. Geçen salı günü bu kanun görüşülmek istenildi. Hükûmet bunalımı üzerine sorumlu Bakan bulunmadığı için burada erteledik. O nedenle başkanlığın dikkatini çekmiştik. Dedik ki, rica ederiz, maddeyi tamamlasınlar, buraya eksik gelmiştir, haritası yoktur. Neyi görüşüyoruz? Konusu yoktur. Onun için ben tekrar yalvarıyorum. Başkanlıktan iki kez istenildi ve iki kez benimsendi ve benimsenmesi zorunluluğu vardır, Başkanlıkça. Çünkü, madde açıktır. Maddenin ayrınırsı ile bastırılıp gelmesi gerekir.

Başkan - Efendim, Başkanlık Vehbi Beyin görüşlerini benimsemiştir. Fakat bu harita az zamanda basılıp çıkmaz. Görüşülen birinci madde değildir, kanunun tümüdür. Yeni kent ve yeni kamulaştırma ilkesi görüşülecek. Bundan ötürü kanunun tümünü görüşebiliriz. Ve birinci maddenin Vehbi Beyin önerisi üzerine görüşülmesini erteleyebiliriz.

Vehbi Bey (Karesi) - Efendim, Kanun eksiktir. Neyi görüşüyoruz?

Tümü hakkında fikir özeti elde edeceğim ve ona göre düşüncemi belirteceğim.

Başkan - Yeni kent ve yeni kamulaştırma ilkesi görüşülecek.

Vehbi Bey (Karesi) - Hangi yeni kent efendim? Burada haritası bulunacak ki ona göre konuşayım. Uygun mudur, değil midir?

Nasıl anlıyacağız? Belki uygun değildir. Bir kanun ekleri ile birlikte Yüksek meclise gelmeden görüşülebilir mi?

Başkan - Efendim, Vehbi Bey birinci maddeye bağlı haritanın basılıp dağıtılmamış olmasından dolayı görüşmelerin gelecek oturuma ertelenmesini öneriyor. Bundan ötürü Vehbi Beyefendinin önerisini oyunuz sunuyorum. Haritanın basılıp dağıtılmasından sonra görüşülmesini kabul edenler?

lütfen el kaldırsın. Kabul etmeyenler lütfen el kaldırsın. Haritanın basılıp dağıtılmasına kadar görüşmelerin ertelenmesi kabul edilmiştir.

77 ci Bileşim, 14 Mart 1925 Cumartesi; Sayfa: 549 - 562.

İnşasına karar verilmiş olan yeni kent için gerekli topraklar ile kentin genel sağlığını korumak için kurutulması ve ağaçlandırılması gereken bataklık yerlerin kamulaştırılması hakkında Başbakanlıktan gelen 1/563 No: lu kanun tasarısı ile İçişleri Komisyonu Raporu.

Şimdi görüşülecek maddelere geçiyoruz. Birinci maddesi karma komisyondadır. Daha gelmemiştir. Görüşülecek konuların ikinci maddesindeki, konunun tümünün görüşülmesine geçiyoruz.

Başkan - Söz almış olanlar; Zeki Bey, Feyzi Bey, Süleyman Bey,

Başkan - Gündenin ikinci maddesi.

Süleyman Sırrı Bey (Yozgat) - Paşam, ben vazgeçtim.

Başkan - Buyurun Mustafa Feyzi Efendi.

Mustafa Feyzi Efendi (Konya) - Vazgeçtim efendim.

Başkan - Muhtar bey de söz istemiş. Kendisi burada yoktur. («Muhtar Bey, söyledi» sesleri.)

İçişleri Bakanı Cemil Bey (Tekirdağ) - Sayın arkadaşlar, geçen oturumda Muhtar bey, İstimlâk Kanunu hakkında söz almış ve görüşlerini açıklamışlardı. Muhtar Beyin en çok iliştigi nokta, «Ankara kentini olduğu gibi bırakıp yeniden bir kent yapmak doğru değildir.» idi. Gerçekte, hükûmetin böyle bir fikri yoktur. Ve böyle bir önerisi de yoktur. Ankara kenti olduğu gibi doğal gidişi ile ilerlemektedir. Hükûmet daireleri, Büyük Millet Meclisi binası, kent içinde yapılmıştır ve kentin içerisinde birçok yapılar yapılıyor (Adliye sarayı sesleri) Adliye Sarayı, Adliye Binası yapılacağı gibi, yüzlerce özel yapı da yapılmaktadır. Ankara kenti olduğu gibi terkedilecek değildir. Yollar yapılıyor, su getiriliyor ve getirilecek olan su, Ankara'nın bugünkü nüfusuna göre değil, (iki yüz elli) bin nüfuslu bir kente yetecek derecededir. Oysa (250) bin kişilik bir kent, bugünkü Ankara'nın içinde bulunan yapılara sığdırılmaz. Nitekim, geçen yıldanberi Cebeci semti genişlemektedir. Belki birkaç yıl sonra istasyonla kent birleşecektir. Bundan ötürü bu kamulaştırma kanunu ile amaçlanan yapılar, kentin gelişme alanındadır. Ayrı bir mahalle yapmaktan ve konut bunalımından dolayı güçlük çeken insanlara oturacak bir ev sağlamaktan başka bir amaç gütmemektedir? Bundan sonra kentin sağlığını bozan bataklıkların kurutulması için ayrıca bir kamulaştırma sorunu vardır. Bataklıkların kamulaştırılması, yapılacak öteki yapılar için gerekli toprakların kamulaştırılması hakkında bu tasarı önerilmiştir. Bataklıkların kurutulması işinin zamanı geçmekte olduğu için, bu kanunun tümü hakkındaki görüşmeler yeterli sayılarak ivedilikle maddelere geçilmesinin kabul edilmesini dilerim. (Kabul ses-

leri)

Başkan - Efendim, tümü hakkında söz isteyen yoktur. Maddelere geçilmesini kabul edenler lütfen el kaldırsınlar. Aksini oya koyuyorum. Kabul etmeyenler, lütfen el kaldırsınlar. Kabul edilmiştir. Birinci maddeyi okuyoruz:

Madde 1 - Ekli harita gereğince günümüzün teknik ilerlemelerine uygun olarak Ankara'da kurulması kararlaştırılmış olan yeni mahalle için gerekli yerleri ve kentin sağlığının korunması ve sıtmanın kesin olarak ortadan kaldırılması amacıyla bataklık yerleri bu kanuna göre kamulaştırmağa Şehremaneti yetkilidir.

Başkan - Birinci madde hakkında söz isteyen var mı?

Feridun Fikri Bey (Tunceli) - Komisyondan birşey sormak istiyorum, Efendim. İstimlâk Kanununda, bu gibi bataklık yerlerin kesin olarak ortadan kaldırılması amacıyla kamulaştırmaya ilişkin hükümler vardır. Bunlar varken, yeni baştan hüküm koymağa Komisyon neden gerek gördü?

İçişleri Komisyonu Başkanı Muammer Bey (Sivas) - Efendim, birinci maddede Komisyon kendi oyunu ve görüşünü açık olarak söylemiştir. O da, yeni bir başkent yapılıyor. Yeni bir başkent için yeni gereksinmeler karşısında bulunacaktır. O gereksinmeleri de gidermek için kuşkusuz birtakım yapılar yapmak zorunda idik. Evet, bugünkü İstamlâk Kanunu bize özel yapılar için kamulaştırmaya izin vermiyor. Ve buna gerek göstermiyor. Fakat, yeni bir kentin kurulmasına - o da aşağıda bir maddede sözü edildiği gibi - bataklığın kurtulmasına ve özel yapıların yapılmasına karar verildi. Bu, birinci madde olarak ortaya çıktı.

Feridun Fikri Bey (Tunceli) - Fakat, Muammer Beyefendi, sanırım ki, benim söylediklerimi tamamiyle anlayamamışlardır. Kamulaştırmaya ilişkin yasa hükümlerimiz bataklık yerlerin kurutulması için ve bu gibi işler için zaten kamulaştırma hakkı vermiştir. Herhangi bir zamanda, kamu yararını ve genel sağlığı korumak amacıyla bataklık yerlerin kamulaştırılması için yürürlükteki yasalarımızca, hükûmete yasal koşullar çerçevesinde yetki verilmektedir. Bundan ötürü, yeni baştan böyle bir madde konmasına neden gerek görülmüştür? Bundaki yararı anlamak istiyorum.

Muammer Bey (Sivas) - Efendim, Feridun Fikri Beyefendi eğer maddeyi dikkatle okufuş olsalardı anarlardı ki, bu madde ayrı birşey sağlamıyor. İstimlâk Kanunu gereğince bu yapılacaktır ki, ayrı birşey değildir. Amaca ulaşılmıştır. Yalnız bu kayıt İstimlâk Kanununda varsa, olanı belirlemektir ki, fazla birşey olmayıp bunu doğrulamış bulunuyor.

Feridun Fikri Bey (Tunceli) - Bir noktayı daha sormak istiyorum: (yeter sesleri). «Yeni mahalle için gerekli yerler» deyimini vardır. Bu gerekli

yerler sorunu hakkında Komisyon ne düşünüyor? Yani, bir kimsenin malının kamulaştırılmasında izlenecek amaç kamulaştırılacak yerlerin kamu hizmetine ayrılması mıdır? Örneğin, bir meydan yapmak, bir okul açmak gibi amaçlar var mıdır? Yoksa, kamulaştırılacak yerler deyiminde onun başkalarına mal edilmesi anlamı da var mıdır? Onu da anlamak istiyorum.

Muammer Bey (Sivas) - Efendim, maddeden, bir başka kişiye mal edileceği anlamı çıkmıyor. Kuşkusuz, bir kentte yeni yapılacak yapılar vardır. Onların içinde, caddeler, meydanlar da vardır. Ve bize açıkladıklarından önce bunu söylemişlerdi. Sonra, dikkat edilirse, Komisyonun yazmış olduğu maddede yeni bir kent denmiyor. Ankara kenti deniyor. Ankara bir kenttir. Ve Ankara kentinin yeni bir mahallesi olacaktır. Sorun bundan ibarettir. Ve çok da açıktır. (Yeter sesleri)

Başkan - Efendim, birinci madde hakkında söz isteyen yok. Bir değişiklik önerisi vardır. Okunacak.

Yüksek Başkanlığa

Birinci maddenin aşağıdaki gibi değiştirilmesini öneriyorum.

Madde 1 - Ankara'da kurulması kararlaştırılmış bulunan yeni mahalle gerekli toprakların tarla kuralına göre düzenlenmesi ile dörtte biri sahiplerine bırakılmak koşuluyla geri kalan dörtte üçünün ve kent sağlığının korunması ve sıtmanın kesinlikle ortadan kaldırılması amacıyla bataklık yerlerin tümünün bu kanuna göre kamulaştırılmasına (Şehremaneti) yetkilidir.

Konya - Refik

Başkan - Efendim, başka önerge yok. Bu önergeyi oyunuzaya sunuyorum. Kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın, kabul etmeyenler lütfen ellerini kaldırsın. Önerge kabul edilmiştir.

Efendim, birinci maddeyi Komisyona verdik. Kabul edilen önergeye göre değiştireceklerdir. Komisyon çabucak düzeltilmesini yapsın.

Madde 2 - Birinci maddede sözü edilen haritanın sınırları içinde bulunan mülkler ve topraklar İstimlâk Kanununa göre kamulaştırılır.

Hali Turgut Bey, (Sivas) - İçişleri Komisyonunun önerisinden farklı birşey mi oluyor? İçişleri Komisyonunun önerdiğini görüşmek gerekir.

Başkan - O, verilen önergeye göre değiştirilmek üzere komisyona verildi. Şimdi ikinci maddesine geçtik. Onu okuyoruz. Efendim, ikinci madde hakkında söz isteyen var mı? Değişiklik önerisi vardır, okunacaktır.

Yüksek Başkanlığa

İkinci maddenin aşağıdaki biçimde değiştirilmesini öneriyorum. Birinci madde gereğince kamulaştırılacak yerler için bugünkü değere göre deşikliğe uğramamış olan 1924 yılı (üç yük kırk) başındaki kayıtlı değerlerinin on beş katı değer baha sayılır. Kamulaştırmaya esas tapu değeridir. Sahiplerince tasarruf senedi gösterilemeyip tapuca kaydı bulunamayan topraklarda emlak değeri esas alınır.

Konya - Refik

Feridun Fikri Bey (Tunceli) - Efendim, bu, Anayasaya aykırıdır. Bu nun üçte iki çoğunlukla kabulü gerekir. sesleri (Oya)

Başkan - Müsaade ediniz efendim, Komisyon Başkanı söyleyecektir.

Feridun Fikri Bey (Tunceli) - Usul hakkında söz istiyorum.

İçişleri Komisyon Başkanı Muammer Bey (Sivas) - Efendim Komisyon ikinci maddede sözünü ettiği gibi İstimlak Kanununa göre kamulaştırma uygundur. Efendim, elimizde bir İstimlak Kanunu vardır. Bu İstimlak Kanunu kamu yararına kullanılacak birtakım toprakları kamulaştırmak içindir. Burada, iki seçenek vardır. Bu İstimlak Kanunu, ya kamu yararını sağlıyor ya da sağlamıyor. Eğer, kamu yararını sağlıyorsa sorun yoktur. Bütün bu kamu yararına ilişkin kesim uygulanır; eğer İstimlak Kanunu, ülkenin, vatanın bu gereksinmesine cevap vermiyorsa, o halde yeni bir kanun yapmaktan çok, İstimlak Kanununu değiştirmek gerekir. Çünkü, arkadaşlar, bugün vatanın her tarafı yanmıştır. Geçen gün bir konuda sözü edildiği gibi Sayın İçişleri Bakanı demirtir ki, Manisa ve öteki yerler, ve öteki yerler... hepsi yanmıştır. Bunları kuşkusuz yeniden imar etmek gerekir. İkincisi; yollarımız, şimendiferlerimiz eksiktir; «binlerce kilometrelik yol yapacağız, demek» o da kamu yararına ilişkindir. Bunlar da, birer yerden, bir başkasının mülkünden geçecektir. Bundan ötürü İstimlak Kanunu gereksinmeye cevap vermediğine göre değiştirilmesi gerekir. Üçüncü birşey daha var: arkadaşların bir kısmı diyor ki, yürürlükteki İstimlak Kanunu ile amaca ulaşamayız, işi güçleştiririz ve uzatırız. Bu meclisin içerisinde arkadaşlarınız vardır ki, bu istimlak Kanununu pek başarıyla uygulamıştır, uzun zamana gerek kalmamıştır. Bundan ötürü eldeki kanun yeterlidir. Eğer değilse, İstimlak Kanununun değiştirilmesi gerekir.

Feridun Fikri Bey (Tunceli) - Efendim, bu öneri kayıtlı değerinin 15 katı diye bir ilke getiriyor. Oysa, Anayasanın 70. maddesi açıktır:

(Madde 74 - Genel yarar için gereği usulüne göre anlaşılma-
dıkça ve özel yasa gereğince değer pahası peşin verilmedikçe hiçbir kim-
senin malı elinden alnamaz ve kamulaştırılmaz) (Değer bahası verilecek
sesleri).

Değer baha deyiminin çözümü, doğrudan doğruya Anayasa ile ilgili
bir sorundur. Çünkü, değer bahanın çözümü sağlanmadan, ilke değiştirile-
rek diğer bir ilkeye geçmek, doğrudan doğruya değer baha deyiminin çözü-
münü ilgilendiren bir noktadır. Bundan ötürü değer baha deyimini Anaya-
sa gereğince çözmek gerekir. O halde bu sorunun çözümü için bu konuda
yeterli incelemelerin yapılabilmesi için bunun komisyona gitmesi gerektiği
gibi, Anayasa Komisyonunun da bunun incelemesi gerekir. Yoksa, değer ba-
ha deyimini istediğimiz dakikada ilkelere ayırarak o zamana kadar genel
kural niteliğinde olan şeyler değiştirilmeden, bir madde üzerinde ayrıca bir
değer baha ilkesini kabul etmek, doğrudan doğruya Anayasanın ruhuna
aykırıdır. (Hayır sesleri). Müsade buyurun efendim, bildiğiniz gibi yasala-
rın uygulanmasında eşitlik esastır. Herkes hakkındaki hükümlerin aynı ol-
ması gerekir. Ülkenin bir kesimi hakkında başka türlü, öteki kesimi hakkın-
da başka türlü kamulaştırma kuralı uygulamamız, kesinlikle yasaların ru-
hunda bulunması gereken adalet kuralına aykırıdır. Ülkede bugün, değer
baha kuralı hakkında birbirleriyle çelişkili iki ilke kabul etmiş oluruz. Biri,
Ankara kentinin bir kesimi hakkındaki ilkedir, hatta iş o kadar şaşırtıcıdır
ki, Ankara kentinde bile türlü kamulaştırma kabul etmiş oluyoruz. Örne-
ğin, Ankara'nın şu mahallesinde herhangi bir okul yapmak için bir kamu-
laştırma ilkesi kabul edilmek gerekirse, İstimlak Kanununun genel hüküm-
leri uygulanacak, bu yerin beş, altı kilometre kadar doğusunda ya da batı-
sında başka bir kanun uygulanacaktır. Muhterem efendiler, görülüyor ki,
hukuk kuralları açısından Anayasanın 74 cü maddesinde yer alan bu hük-
mün, kesinlikle Anayasa Komisyonuna gitmesi ve Anayasa Komisyonunda...

Nebi Zade Hamdi Bey (Trabzon) - Ve yıllar geçmesi

Feridun Fikri Bey (devanla) - Bunun kamu hukuku ile ilgi derecesi-
nin yakından incelemesi ve hukuk kurallarının sağlam gereklerine uygun ol-
ması gerekir. (Oya sesleri)

Başkan - Efendim, önergelerden önce gelen bir öneri vardır.

Halis Turgut Bey (Sivas) - Reis Paşa, usul hakkında söz istiyorum.

Başkan - Efendim, Anayasa Komisyonuna gitmesi gerekir diye bir
öneri vardır. Oya koyacağım. Kabul edilirse gider.

Halis Turgut Bey - (Sivas) - Efendim, usul hakkında söz istiyorum.

Efendim, Refik Beyefendinin önerileri, bugünkü İstimlak Kanununa
aykırı nitelikte yeni bir hüküm taşıyan bir tasarıdır. Bu tasarının usulü-
ne göre ilgili komisyona gitmesi gerekir. Eğer burada önerilen bu önerge

benimsenirse İstamlâk Kanununun hükümleri değişir. (değişmez sesleri). Sorun açıktır. Efendim, böyle direnirseniz tabi çoğunluktasınız, istediğinizi yaparsınız. Fakat, ortada bir hak vardır. Onu gözden uzak tutamazsınız. Ankara kentinin imarını biz de isteriz, arada büyük bir fark yoktur.

Mahmut Bey (Siirt) - Siz kim, biz kim?

Halis Turgut Bey (Devamla) - Karşı çıkanlarla çıkmayanlar; bizimle siz bunlardır. Anayasanın 72 ci maddesi açıktır «Mülk edinme ve kullanma doğal haklardandır», diyor, sonra 74 cü maddesi ayrıca bir hüküm getiriyor. Burada yalnız bir sözcükten yararlanılmak isteniliyor. (Değer bahası) deniliyor. Anayasanın 74 cü maddesinde: «Genel yarar için gereği usulüne göre anlaşılmadıkça ve özel yasa gereğince değer bahası peşin verilmedikçe hiçbir kimsenin malı elinden alınamaz ve kamulaştırılmaz» Bu, açıktır. Ankara'nın bir özelliği vardır. Filân kentin imarı için özel vani, kamu yararı kapsamına girmeyen konular için birinci madde gereğince kamulaştırma benimsediniz. Bir de bunların yeniden usulüne göre fiyatları saptanarak ve sahibi, gerekirse mahkemeye giderek hakkını araması gibi yararlar sağlaması gerekirken, şimdi de, bu hakkı da ortadan kaldırmak doğru birşey değildir. Bundan ötürü İstimlâk Kararnamesinin hükümlerini değiştirme niteliğindedir. Bundan ötürü bir öneridir, usulüne göre Başkanlığa verilmesi ilgili komisyona gitmesi ve istimlâk Kararnamesinin hükümleri değiştirildikten sonra bu önerinin kabul edilmesi gerekir. Yoksa yürürlükteki genel kurallara aykırıdır.

Ruşen Eşref Bey (Karahisar-ı Sahip) - Bunun neresi usul hakkındadır?

Başkan - Rica ederim efendim, pek âla usul hakkındadır. Şu, şu nedenle Anayasa Komisyonuna gitsin diyorlar. Oyunuza sunarım, kabul eder seniz gider, etmezseniz gitmez. Efendim, gerek Feridun Fikri Bey, gerek Sivas Milletvekili Halis Turgut Bey Anayasa Komisyonuna gitmesini öneriyorlar. Ötekilerden önce yapılmış bir öneri olduğu için oyunuzaya sunuyorum. (Doğru değil sesleri)

Kâzım Vehbi Bey (Ergani) - Yazılı bir öneri yoktur efendim. (Gürültüler)

Başkan - Efendim, bu öneriyi kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Kabul etmeyenler ellerini kaldırsın. Kabul edilmemiştir, efendim. Refik Beyefendi önergenizi açıklayacaksınız buyurunuz.

Refik Bey (Konya) - Efendim, Sayın Sivas Milletvekili

Muammer Beyefendi, İstimlâk Kanununun bu kanunla uzun süre görülen amacı sağlıyacağından söz ettiler. Kendileri uzun süre yönetimin hayatında bulunmuş çok değerli bir arkadaşımız olarak Ankara'da karşılaştığımız olağanüstü gereksinmenin İstimlâk Kanunu ile hızla ve ivedi bir biçimde sağlanamayacağını kuşkusuz kabul ederler. Efendiler, hepimiz

biliriz ki, özellikle uzun yıllardanberi yani beş yılı aşkın bir süredir burada oturan arkadaşlarımız, Ankara'nın, kente gelecek insanları barındıracak bir hale gelmesine candan, yürekten taraftardılar. (Kuşku yok sesleri). Özellikle Ankara'nın çevresinde bulunan ve genel yaşam için tehlike yaratan bataklıkların kurutulması sorunu da Yüksek Kurulu özellikle bu kanunla verdiğim bir önerge ile ivedi bir önlem alınmasına davet etmektedir. Bu nedenle, ben kuvvetle zannediyorum ki, Muammer Beyefendi de gereken bu hızlı önlemlerin İstimlâk Kanunu ile yapılacağına inanmıyorlar.

Feridun Fikri Beyefendi her zaman bu kürsüye gelir gelmez ve özellikle herhangi bir kanun söz konusu olur olmaz tam bir heyecanla ve önemli ruh karışıklığı içinde «Anayasa bitmiştir. Anayasa değiştiriliyor, üçte iki çoğunluk gerekir gibi...»

Feridun Fikri Bey (Tunceli) - Ruh karışıklığı sözünü kabul etmem. Refik bey (Devamla) - Sizi tam bir sessizlikle dinledim efendim, kuşkusuz tartışma kurallarını çok iyi bilirsiniz, lütfen siz de dinleyiniz efendim. Dayandıkları Anayasanın (74) üncü maddesini Feridun Fikri beyefendi ile beraber bir kez daha okuyalım. «Genel yarar için gereği usulüne göre anlaşılmadıkça ve özel yasa gereğince değer bahası peşin verilmedikçe hiçbir kimsenin malı elinden alınamaz ve kamulaştırılmaz» Feridun Fikri Bey kardeşimiz, güven içinde olunuz işte bu yapacağımız özel yasa gereğince değer bahası verilecek... (Gürültüler) Yalvarırım efendim; açınız kanunu, okuyunuz, «Özel Yasa» deyimi vardır, «Özel yasası» değildir. Lûtfen okuyunuz (Gürültüler). İşte Feridun Fikri Beyefendi, dayandığınız bu maddenin şimdi Yüksek Kuruldan kabulünü rica ettiğim düzeltme önerisinin kabulüne engel hiçbir noktası yoktur. İşte bu, özel kanundur. Bir kez daha tekrar ediyorum (Hacet yok sesleri) Tekrara lüzum yoktur. Arkadaşlar, hepimiz bir ivedi gereksinme karşındayız. Ankara, Türk Cumhuriyetinin başkentidir. Uygur ve çağdaş gereksinmeye göre bu kenti imar etmek hepimize borçtur. Bundan ötürü düzeltme önerisinin Yüksek Kurulunuzca kabulünü rica ederim. (Kabul sesleri)

Zeki Bey (Gümüshane) - On beş katı özel yasa mıdır? (Gürültüler)
(Oya sesleri)

Başkan - Efendim, Komisyonun bir görüşü vardır. **Söyleyeceklerdir.**

İçişleri Komisyonu Başkanı Muammer Bey (Sivas) - Efendim Fefik beyefendi ile aramızda anlaşmazlık olmayan bir yön vardır, o da Ankara kentinin imarı ve yapılması. Yalnız uygulama yönünde ayrılıyoruz. Onlar, şu biçimde yapılır, diyorlar, biz bu biçimde, yapılmaz diyoruz. Örneğin söyleyeyim. Herşeyden önce burada İstimlâk Kanununun uygulamaya elverişli olmadığını söylediler. Yine de bütün vicdanımla inanıyorum ki, İstamlâk Kanunu bu ülkenin imarı için yeterlidir, güvencedir, yetişir. İkinci bir tutumları

kendileri bir bedel saptıyorlar ve o bedeli bir miktar ile tayin ediyorlar. Her yerde hepsine ölçü yapıyorlar. Oysa, onların içerisinde türlü zamanlarda değiştirilmiş olanlar ve hiç değiştirilmemiş olanlar vardır. Yani, böylece burada adalete yanaşılmamış olur. İkincisi; burada demokrasinin ruhu eşitliktir. (sağdan bravo sesleri, alkışlar) Fazla birşey söylemedim ki, efendim. Üçüncüsü, birşey daha söylediler, bazı yerlerin bedeli çok artmış diyorlar. Bunu da kabul ediyorum. Beyefendiler, eğer çok artan topraklardan bir kesiminin bedelini almak gerekirse, o vakit genelleştirmek zorunluluğu ortaya çıkar. Yalnız Ankara'da yapacağınız yerin değeri mi arttı? Ankara'nın diğer yerleri yok mu? Orada mahalle yapacağınız yerden aldığınız gibi, diğerinden de alınız. Sonra, ülkenin başka yerlerinde artmış fiyatlar vardır. Onların üstüne de bir miktar koyalım, yani, miktarı kendiliğinden artan yerlerden bir pay almanın ne olduğunu pek iyi bilirim. İsterseniz uygulayınız. (Oya sesleri)

Başkan - Efendim, başka önerge yoktur, Refik Beyin önergesi bir kez daha okunsun, dinleyin, sonra oya sunacağım.

(Konya milletvekili Refik Beyin önergesi yeniden okundu)

Başkan - Efendim, önergeyi benimseyenler el kaldırsın, benimsemeyenler el kaldırsın, benimsenmiştir.

İkinci maddeyi de, benimsenen önerge ile komisyona vereceğiz.

Birinci madde, benimsenen önergeye göre komisyondan, değiştirilerek gelmiştir, okunacaktır:

Madde 1 - Bağlı harita gereğince Ankara'da kurulmasına karar verilmiş olan yeni mahalle için gerekli yerlerin dörtte biri sahiplerine bırakılmak koşuluyla geri kalan dörtte üçü de kentin genel sağlığını korumak amacıyla bataklık toprakların tümü Şehremaneti adına kamulaştırılır.

Talat Bey (Ardahan) - Müsaade buyurun, bir ufak nokta vardır. Bunu kabul ediyoruz isterseniz söyleyeyim. Yalnız dörtte bir, kesintisiz dörtte bir demektir. Bunu anlamak istiyorum. Yol fazlası ellerinden alınırsa birşey kalmaz. Bunun tutanağa geçmesini öneriyorum, efendim. (Anladığı gibi sesleri.)

Refik Bey (Konya) Evet anladığı gibi, öyledir.

Maliye Bakanı Hasan Bey (Trabzon) - öyledir efendim.

Talât Bey (Ardahan) - İlgililere kesintisiz dörtte bir dağıtılacaktır, değil mi? (öyledir sesleri)

Başkan - Öyledir efendim, anladığınız gibidir.

Talat Bey ((Ardahan) - Bu kadar olsun, tutanağa geçsin.

Başkan - Oyunuza sunuyorum. Kabul edenler el kaldırsın. Kabul etmeyenler el kaldırsın, kabul edilmiştir. Efendim, ikinci madde daha Komisyon-

dan gelemedi, üçüncü maddeyi okuyoruz.

Üçüncü Madde - Bu kanun yayımını izleyen iki yıl süre ile yürürlükte kalır.

Başkan - Üçüncü madde hakkında söz isteyen yok mu?

Faik Bey (Ordu) - Hükümetin önerisi okunsun da ayrı öneriler gelmesin.

Başkan - Söz mü istiyorsunuz? (Hayır sesleri) İçişleri Komisyonunun önerisini görüşüyoruz. Halis Turgut Bey, üçüncü madde hakkında söz istemiştiniz. (Hayır sesleri).

Refik Bey (Konya) - Reis Paşa, üçüncü maddeden önce bir madde olmak üzere, bir öneri sunuyorum. Okunsun ve kabul edilsin.

Başkan - Üçüncü maddeden önce yani üçüncü madde yerini almak üzere bir madde öneriyorsunuz. Okunsun. Efendim, üçüncü maddenin yerini almak üzere verilen bu önergeyi dinleyiniz. Üçüncü madde, dördüncü madde olacaktır.

Yüksek Başkanlığa

Üçüncü maddenin aşağıdaki gibi değiştirilmesini öneriyorum:

Şehremanetince sözü edilen nedenlerden ötürü kamulaştırma yapmak, İçişleri Bakanlığından kamu yararı kararı alınmasına bağlıdır. Kamulaştırılacak tarla ve toprak sahiplerine, Şehremanetince ferağ gereğini hatırlatan bildirim gönderilir. Bildirim tarihini izleyen bir hafta içinde ferağ vermekten kaçınanların, ya da yapılan çağrıya uymayanların topraklarına, günün sürüm değerine göre tadil görmeyen araziden ise - 1924 yıl başındaki kayıtlı değerlerinin 15 katı adlarına Ziraat Bankasına yatırılarak Şehremanetine feerağ (ve tefviz) olunur; Hazinesin tasarrufunda bulunan bu tür topraklar da sözü edilen bedel karşılığında Şehremanetine verilir. Birinci madde gereğince yeni mahalle alanına rastlayan topraklardan dörtte biri kendilerine verilecek olan arsa sahipleri, yapıtacakları yapıları Şehremanetinin belirteceği koşullara uygun olarak yaptırmak zorundadırlar.

Konya Milletvekili - Refik

Başkan - Ragıp Bey söz mü istediniz?

Ragıp Bey (Kütahya) - İzninizle bir noktayı belirteceğim. (1924) yılı başına kadar tadil göremeyen kayıtlı değer sözcüğü gerekir. Bundan önceki madde de böyle kabul edildi. Tadil görmeyen sözcüğünün eklenmesini öneriyorum.

Refik Bey (Konya) - Öyledir efendim, kabul ediyoruz.

Vehbi Bey (Karesi) - Efendim, Ankara'nın imarını istemek hepimizin borcudur. Yalnızca imar ederken haksızlığa da meydan vermemek, o da borcumuzdur. Bunun için (1924) yılı başındaki (15) katı bazı mülk sahiplerine iyilik olacaktır. Bazılarını ise zarara uğratacaktır.

Farzediniz ki; bir yetim, bir şehit asker ailesi, dedesinden, babasından, babasının dedesinden kalmış toprağı vardır. Ve şimdiye kadar da hiçbir işlem ve değişiklik görmemiştir. (1924) yılında (1871) yılındaki yazım değeri üzerindeki (15) katı alacaktır. Öte yandan örneğin, aşar kesenekçisinin (mülteziminin) birisi, yalnız aşar almak için malının değerini bugünkü değere yakın bir hale getirmiştir. Değiştirmiştir. O da, 15 katından alacaktır. 1924 yılı başındaki...

Maliye Bakanı Hasan Bey (Trabzon) - Bugünkü değere göre tadil görmeyen kaydı var.

Vehbi Bey (Devamla) - Efendim, bugünkü değere göre tadil görmeyen kesim hangi yıl olursa olsun, örneğin 1922 de tadil görmeyen o günkü değere göre değildir. 1919 da (150) liraya satılan bir bağ, bugün (10 bin) liraya satıldı. Bundan ötürü 1922 yılı tadil görse bile (1500) görecektir. O eğer 1922 yılında tadil görmediyse, günün değerine göre tadil görmediği için (15) katı olacaktır; onun yanındaki komşusu, tadil görmemiştir (150-158) lira yazım görmüştür. Ona göre alacaktır.

Efendiler, göreceksiniz ki, bunun uygulanmasında çok haksızlıklar olacaktır. Ülkenin bir an evvel imarı için ben de bu kamulaştırmadan yanayım. Fakat, buna başka bir biçim, yani İsimlâk Kararnamesindeki yöntem yeterli değilse ben de o vakit Komisyonda bulundum. Başka bir yöntem önermek o anağı vardır. Yeni bir komisyon ile, yani, mahkemeye gitmemek, vakit kaybetmemek üzere dört kişiden oluşan bir komisyon yapılır. Bugünkü değeri şu miktar ve oranı aşmamak üzere bir koşul altında ve adalet ilkesi gözetilerek hepsi arasında eşitlik ve adalet sağlanmış olur. Birisi aşar almak için beş yıl önce tadil ettirmiş, dönümünü 40 liraya çıkarmıştır, (40 liranın 15 katını alacak; o biri 40 yıl önce kaydedilmiştir, onunki 2 liradandır, o da 15 katı alacak. Bu, yolsuzluk ve haksızlıktır. Yüksek Meclisten böyle bir madenin çıkması doğru değildir.

Maliye Bakanı Hasan Bey (Trabzon) - Efendim, ben sanıyorum ki, burada bir parça haksızlık olacak, birine çok, diğere az para verilecek düşüncesi ile gerçekte bir adaletsizliğe yol açılacak düşüncesini Yüksek Meclis'te görüyorum. Ben sanıyorum ki, değer, gününe göre tadil görmeyen değeri almaktır. Amaç, özellikle bu farkı, bu farklı bir işlem yapmayı giderecek bir önlemdir. 1924 yılındaki değeri geçerli sayacağız. Kayıtlı değeri dikkate alacağız. Fakat, değer gününe göre tadil

görmeyen bir değer olmak koşuluyla rayiç fazla ise onu dikkate almayacağız.

Mustafa Fevzi Efendi (Konya) - Kanunun metninden anlaşılmiştir.

Maliye Bakanı Hasan (Devamla) - Anlaşılan amaç budur. Pekalâ anlaşılıyor. Açıktır. Çünkü, bir çok nedenlerle özellikle aşar almak veya herhangi bir alım satım dolayısıyla günün değerine göre tadil olunmuş arsalar vardır.

Şimdi bunların da değerini 15 katı olarak ödeyecek olursak zaten 7-8 katı; 15 ile çarpacak olursanız korkunç bir toplam karşısında kalırsınız. Bunun içindir ki, bu tadil gören arsanın da bugünkü değeri günün değerine göre tadil görmeyen değer dikkate alınacak olursa, komşusu ile onun arasında ve yapılan işlemde eşitlik sağlanmış olur. Ve bu yapılmazsa? olmaz. Ver-gi de böyledir. Biz emlâki herhangi bir ferağ ve intikal, alım, satım veya günün değeri dolayısıyla tadil gördü mü, beş katı almakta olduğumuz ver-giyi bir alıyoruz. Yalnız aslını alıyoruz. Ve diyoruz ki, bugünün değeri-ne göre tadil görmesinden beş katına çıkararak kanunun konulması nedeni eski kanunların şimdiki kanunlarla ilgisi olmadığından doğmaktadır. Madem ki bu görmüştür, burada artışı almanın yeri yoktur diyoruz. Bu kayıt herhalde adaleti korumak için benim kanınca gereklidir. O vakit adaletsizlik olmaz. Bu kaydı koymazsak, herhangi bir rastlantı sonucu olan ya da böyle bir işlemi sezerek intikal yaptıran ya da aşar dolayısıyla iltizam parasını elde etmek için İdare Kurulundan ona göre bir değer koyduran adamlar, bu kanun dolayısıyla fazla bir paraya kavuşacaklardır ki bu, adaleti korumak bakımından herhalde değerini almak gerekir.

Vehbi Bey (Balıkesir) - Günün değerine göre tadil görmeyenlerden amaç madem ki günün değerine göre tadil görmeyendir, bütün alınacak topraklarda eski yazım yani en eski kıymeti ise söz yoktur. Hepsi eşittir. Fakat, 1924 değerine göre yazılı değerinin 15 katı denince, tadil görmeyen yazılı değerlerinin 15 katı denince demek ki, günün değerine göre olduğuna bakarak Aralıkta tadil görenler kabul edilecektir.

Maliye Bakanı Hazan Bey (Trabzon) - Hayır, şimdi asıl değer 1924 yılındaki kayıtlı değerdir. Eğer bu kayıtlı değer günün değerine göre tadil görmemiş ise 15 kat asıl olacaktır. Görmüş ise, 1924 deki kayıtlı değeri almayacağız demektir. Nereye döneceğim? Ta günün değerine göre tadil görmeyen kayıtlı değere döneceğim. Bu 1916 olabilir, 1914 olabilir, 1920 olabilir. Her halde günün değerine göre tadil gören işin içinden çıkar.

Süleyman Sırrı Bey (Bozok) - Bakan beyefendi, bir noktanın daha açıklanması gerekir. Toprak kendi üzerine kayıtlı olan, yani elinde tasarruf senedi bulunmayanlar emlâk değeri diyor, emlâk değeri ise herhalde top-senedi bulunmayanlar emlâk değeri diyor, emlâk değeri ise herhalde toprağınkinden daha fazladır. Bu nasıl çözülecek?

Maliye Bakanı Hasan Bey - O maddeyi görmedim, efendim.

Süleyman Sırrı Bey (Bozok) - Toprakta değer yoksa...

Maliye Bakanı Hasan Bey (Trabzon) - Tapu değeri geçerli olur.

Süleyman Sırrı Bey (Bozok) - Tapuda kayıtlı değilse...

Süleyman Sırrı Bey (Bozok) - Papuda Herhalde kayıtlıdır. Kayıtlı olmasın olmaz. Kendi adına kayıtlı olmayabilir. Fakat ondan önceki sahibi adına kayıtlıdır. Yüzde ellisi kendi adına kayıtlı olmadığına şüphe etmeyiniz. Yani, amaç şudur efendim. Emlâk değerleriyle vergi değerleri arasında büyük farklar vardır. Amaç, yine farklı işleme yol açmamalıdır.

Abdullah Bey (Trabzon) - Aşarda bir yıl kabul ettik, bunda ne sakınca görülüyor?

Maliye Bakanı Hasan Bey (Trabzon) - Yalnız bir yılı alacak olursanız, söylediğim sakınca meydana çıkar; arazi vardır ki 1886 da değeri saptanmıştır. Yer vardır ki, 1906 da saptanmıştır. Yer vardır ki, 1915 de saptanmış. Herhangi bir zamanı alacak olursanız, arasında değişen fark değerden çıkar. Aşardaki sorun rayiç üzerinedir.

Abdullah bey (Trabzon) - Aynı sakınca aşarda da kabul edilmiş oluyor.

Maliye Bakanı Hasan Bey (Trabzon) - Aşardaki sorun rayiç üzerinedir. Aşarda sakınca düşünülemez, rayiç ilkesi vardır.

İsmet Bey (Çorum) - Kabul edilen aşar kanununda 1915 kayıtlı değeridir.

Ragıp Bey (Kütahya) - Efendim, Hasan beyefendinin görüşleri de beni inandırıcı gelmedi. Bir kez yazım değeri üzerinden bütün tarlalara eşit olarak bir değer konulacaktır. Buranın değeri şu kadar kuruş, ötekinin değeri şu kadar kuruş konulmuştur, denecek. Ondan sonra bu topraklardan bir kesiminin değeri yine de yazım değerini koruyor. Örneğin hiç yazım görmemiş, alım satım da görmemiş bir tarla, 1886 yılındaki kayıtlı değerinin beş katı fazla fiyatla satılmış ve o fiyatla kaydolunmuştur. Şimdi kayıttaki birisi 5 kuruşla, öteki 100 kuruşla kaydedilmiştir. Aynı tarla ya da yanbaşı bulunan bir tarla 1909 yılında kayıtlı değerinin 25 katı fazla fiyatla satılmış, alım satım fiyatı olmakla birlikte, 1909 yılında kaydolunmuş. Yanbaşıdaki 5 kuruşluk bir tarlaya karşılık 50 kuruşa beri taraftaki tarla, oysa her üç tarlanın da değeri eşit idi. Bundan ötürü, maddenin bu biçimiyle, amaç gerçekleşmiyor. Ortada oransızlık, bir adaletsizlik olması beklenebilir. Onun için, doğrudan doğruya 1925 yılı başına kadar tadil görmeyen yazılı ya da kayıtlı değeri üzerinden denirse, amaca ulaşılmış olur.

Yani doğrudan doğruya yazım değeri üzerinden olmalıdır. Yoksa, başka türlü olursa, birisi fazla alır öteki daha az alır. Aradaki fark da pek yüksek olur. Aynı tarla çok oransız farklarla alınıp satılmak gerekir. Bana kalırsa 1925 yılına kadar tadil görmeyen kayıtlı değer üzerinden 15 katı fiyatla kamulaştırılır denirse, sanırım, daha çok eşitlik sağlanmış olur.

Vehbi Bey (Balıkesir) - Efendim, bu uygulamada pek çok yolsuzluk ve sızıltıya yol açacaktır. Günün değerine göre tadil görmeyen bugün bence yoktur. Şu yönde kent yapılacak deyince dönümüne bin lira, 1500 lira isteyenler olacaktır. Bu toprakların değeri önce 15 lira idi, hiç oranı olmayan bir değeri oldu. Bundan ötürü günün değerine göre tadil görmek arasındaki oranı saptamak, 1909 da tadil görmüş değerine göre tadil değildir, demek yorum konusudur. Böyle yapmaktansa, genel bir ilke kabul edelim, bu ilke belki mülkünü kamulaştıracaklarımızın aleyhinedir, fakat eşitliği sağlar, toprağı kamulaştırılanların tümünden aleyhine olmak üzere yazım değeri esastır diyelim. (Evet sesleri) Ve o vakit Şehremanetinin lehinedir. Ya da belirttiğim gibi, Anayasanın ilgili maddesindedir (değer bahası bedeli verilir) diye yazılı olan açıklığa uyacaksa; 4 kişilik bir komisyon kurarız, bu komisyon tarlaların başına gider, mahkemeye gitmemek koşuluyla hiç olmazsa aralarındaki eşitliği korumak için giderler, yerinde görürler, seninki elli liradır, seninki de şu kadardır diye bir fiyat verirler. Öteki yöntem pek çok kötüye kullanılabilir ve boş yere memnunsuzluk davet eder. Niçin kendi elimizle böyle sızıltıyı yaratacak bir kanun çıkaralım ve adaletsizlik doğsun? Ya yazım değeridir diyelim; yani seksen bilmem kaç tarihinde yapılan yazımı ya da en eski yazımı esas tutalım, ya da bugünkü fiyatı bir ölçüde vermek istiyorsak, dört kişilik yerel bir komisyon kabul edelim. O tahmin komisyona gitsin, tahmin etsin ve kamulaştırsın. Mahkemeye vesaireye gitmeye gerek kalmasın. Bu kayıt, eşitsizliğe ve sızıltıya yol açar. Onun için bunu doğru bulmuyorum.

Maliye Bakanı Hasan Bey (Trabzon) - Vehbi beyle aynı görüşte olduğumuz halde anlaşımadığımızı sözlerinden anladım. Günün değerine göre değer değişikliği deyince, Ankara ve çevresindeki toprakların kazandığı olağanüstü dediğimiz değerler söz konusu oluyor. Hayır, bu değildir, efendiler, burada günün değeri ile gözetilmek istenilen hesaplar, özellikle altın ile kâğıt para arasında etki yaratan genel nedenlerdir. Yoksa Ankara'ya özgü özel nedenlerden doğan değer artışı değildir. Bu görüşü kabul ediyorum. 1914 den önceki yazım değeri esas olsun. Fakat sanıtlar mı ki bu esas çerçevesinde eşitliği sağlayalım? 1914 den önceki yazılı değer eğer bazı arsalarda 1886 yazımına dayanıyorsa bazıları da 1906 yazımına dayanmaktadır. Ve 1906 ile 1904 arasında değer açısından bir fark ortaya çıkmış ise bu fark yine var demektir. Fakat herhalde genel savaştan önceki herhangi bir yazımla, satım veya intikal dolayısıyla ya da herhangi bir nedenle olursa olsun Büyük Savaş sırasında yapılmış olan yazım arasındaki fark korkunçtur, bu açık. Ben razıyım, herhangi bir tarihi almak gerekiyorsa alalım, fakat büyük savaştan önce ve belli bir tarihi alalım, sakıncası yoktur. Böylece komisyonun düşündüğü de gerçekleşir sanırım. Fakat bu

demek değildir ki; Büyük Savaştan önceki herhangi bir yazım yılını ilke olarak alırsak kamulaştırılacak çeşitli topraklar arasında bir fark yok değildir, vardır. Fakat bu gideremeyeceğimiz bir farktır; bu elimizde değildir. Bundan ötürü, esas olan şey, Büyük Savaştan önceki herhangi bir tarihe dönmektir, başka birşey değildir. İsterseniz 1915 tarihindeki deyiniz, ya da 1916, 1914 yazılı değeri deyiniz, bunda bir sorun yoktur.

Başkan - Efendim, bu önerge hakkında görüşmeler yapıldı. Vekil bey de açıklamada bulundu. Başka bir değiştirme önerisi de yoktur. Bundan ötürü üçüncü madde yerine geçmek üzere verilmiş olan önergeyi gözönünde bulundurmak koşuluyla oyunuza sunacağım.

İsmet (Çorum) - Bu değişiklik hakkında bir öneri vardır. Maliye Bakanı 1915 deki yazılı değeri kabul ediyor.

İçişleri Bakanı Cemil Bey (Tekirdağ) - Bu değeri Hükümet de kabul ediyor.

Refik Bey (Konya) - Ben de uygun buluyorum. 1915 yılında kayıtlı değer üzerine olsun.

Başkan - Efendim, önerge bu son şekle göre okunacaktır.

Yüksek Başkanlığa

Üçüncü maddenin aşağıdaki gibi değiştirilmesini öneririm.

Şehremanetince sözü edilen nedenden ötürü kamulaştırma yapılması İçişleri Bakanlığından kamu yararı kararı alınmasına bağlıdır. Kamulaştırılacak tarla ve toprak sahiplerine Şehremanetince gereğini hatırlatan bildirim gönderilir. Bildirim tarihini izleyen bir hafta içinde ferağ vermekten kaçınanların ya da yapılan çağrıya uymayanların topraklarına 1915 başındaki kayıtlı değerlerinin 15 katı adlarına Ziraat Bankasına yatırılmak koşuluyla Şehremanetine ferağ (ve tefviz) olunur.

Hazinenin malı olan bu gibi topraklar söz konusu bedel karşılığında Şehremanetine verilir. Birinci madde gereğince yeni mahalle alanına rastlayan topraklardan dörtte biri kendilerine verilecek arsa sahipleri, yaptıracakları yapıları Şehremanetinin belirteceği koşullara uygun olarak yaptırmak zorundadırlar.

Konya - Refik

Maliye Bakanı Hasan Bey (Trabzon) - Günün değeri sözüne gerek kalmadı artık.

Başkan - Efendim, Önergede önce sahibinin önerdiği ve hükümetin uygun gördüğü biçimde düzeltme yapıldı. Aynı sorun hakkında bir değiştir-

me önergesi daha vardır, o da okunsun, değişik yapılmasıyla ilgili olduğu için önce onu oya koyalım.

Yüksek Başkanlığa

1884 yılında en eski yazılı değerinin esas kabul edilmesini öneriyorum.

Canik - Talat Avni

Başkan - Efendim. bu öneriyi benimseyenler lütfen ellerini kaldırsın. (anlaşılmadı sesleri), Anlaşıldı efendim. 1884 yılının esas alınmasını öneriyor, benimsemeyenler lütfen ellerini kaldırsın. Benimsenmiştir. O halde, Refik Beyin önergesini düzeltilmiş biçimi ile oyunuzda sunuyorum. Benimsenmeyenler lütfen ellerini kaldırsın, benimsemeyenler lütfen ellerini kaldırsın. benimsenmiştir. O halde, üçüncü madde olarak. benimsenen bu önergeye uygun bir madde getirmeleri için komisyona veriyoruz. Efendim, komisyona verdiğimiz ikinci madde değiştirilerek komisyondan gelmiştir.

İkinci Madde - Birinci madde gereğince kamulaştırılacak yerler için günün değerine göre tadil görmeyen 1924 yılı başındaki kayıtlı değerlerinin 15 katı değer baha sayılır. Sahiplerince tasarruf senedi gösterilemeyen ve tapuca kaydı bulunamayan topraklarda emlak değeri geçerlidir.

Ahmet Hamdi Bey (Bozok) - Demin kabul ettiğimiz önergeye göre burada da 1915 denecektir efendim.

Maliye Bakanı Hasan Bey (Trabzon) - Öyle olmalıdır efendim.

Başkan - Muammer beyefendi, komisyondan gelen maddede 1924 yılı 1915 olarak yani demin kabul edilen önergedeki değişikliğe göre hükümet, düzeltilmesi gerekir, diyor.

Abdullah Azmi Efendi (Eskişehir) - Efendim, bir önerimiz var, «Bu soruna özgü olmak üzere» kaydı konulsun. Heryerde uygulanmasın. Gerçi, «birinci madde gereğince» diyorsa da, buraya ayrıca bu soruna özgü olmak üzere..

Maliye Bakanı Hasan Bey (Trabzon) - Zaten Ankara'ya özgü bir konudur.

Abdullah Azmi Efendi (Devamla) - Maddeye bir kelime eklenmesini ben öneriyorum. Eğer komisyon kabul ederse...

Maliye Bakanı Hasan Bey (Trabzon) - Bu zaten Ankara'ya özgüdür, ve «Ankara» sözcüğü esasen kanunda vardır. (tutanağa geçti sesleri)

Abdullah Azmi Efendi (Devamla) - Pekalâ Ankaraya özgü olduğu tutanağa geçsin.

Başkan - Efendim, ikinci madde 1915 yılı olarak önce kabul edilen

önerge gereğince düzeltilmiştir. Bundan ötürü ikinci maddeyi bu biçimde komisyondan geldiği gibi oyunuzaya sunuyorum. Kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın, kabul etmeyenler lütfen ellerini kaldırsın. Kabul edilmiştir, efendim.

Üçüncü madde - benimsenen önergeye uygun olarak değiştirilmek için komisyondadır. Komisyon onu yeni bir madde olarak getirecektir. Şimdi üçüncü madde olmuştur. Okunacaktır.

Dördüncü madde: Bu Kanun yayımını izleyen iki yıl süre ile yürürlükte kalır.

Başkan - Efendim, dördüncü ve beşinci maddeler kanunun tümünü ilgilendiren maddelerdir. Üçüncü madde gelmeden evvel oya konamaz. Eğer komisyon üçüncü maddeyi hazır etti ise... (Hayır sesleri)

Başkan - Efendim, on dakika dinlenme için oturuma ara veriyorum.

Başkan - Oturumu açıyorum Efendim. Kanunun üçüncü maddesi komisyondan gelmiştir, okunacaktır.

Yüksek Başkanlığa

Benimsenen önergeye göre üçüncü madde aşağıdaki gibi yazılmıştır:

Üçüncü Madde: Şehremanetince sözü edilen nedenlerden dolayı kamulaştırma yapılabilmesi İçişleri Bakanlığından kamu yararı kararı alınmasına bağlıdır. Kamulaştırılacak tarla ve toprak sahiplerine Şehremanetince ferağ gereğini hatırlatan bildirim gönderilir. Bildirim tarihini izleyen bir hafta içinde ferağ vermeyen topraklardan ya da yapılan çağrıya uymayanların tapuda tadil görmeyen topraklardan ise 1915 yılı başındaki kayıtlı değerinin 15 katı adlarına Ziraat Bankasına yatırılmak koşuluyla Şehremanetine ferağ (ve tefviz) olunur. Hazinesinin malı olan topraklar da söz konusu bedel karşılığında Şehremanetine verilir. Birinci madde gereğince Yeni mahalle alanına rastlayan toprakların dörtte biri kendilerine verilecek olan arsa sahipleri, yaptıracakları yapıları Şehremanetinin belirteceği koşullara uygun olarak yaptırmak zorundadırlar.

Süleyman Sırrı Bey (Bozok) - Efendim, ben Bakan Beyden birşey anlamak istiyorum. Tapuda kayıtlı olan bir tarlanın yazım değeri gözönünde bulundurulacak, fakat, ne tapuda ne de yazımda değeri yazılmayan kayıtsız (mektup) topraklardan olursa, kaydı olmadığı halde ötedenberi tasarruf edilmekte olan topraklar ne işlem görecektir? Bunun, tutanağa geçmek için aydınlatılmasını dilerim.

İçişleri Bakanı Cemil Bey - (Tekirdağ) - Paşam, benzerlerine göre işlem yapılır.

Başkan - Efendim, maddeyi oya sunuyorum. Kabul edenler lütfen el

kaldırsın. Kabul etmeyenler lütfen el kaldırın. Kabul edilmiştir.

Madde 4 - Bu kanun yayımını izleyen iki yıl süre ile yürürlükte kalır.

Başkan - Efendim, hükümetin önerisinde Maliye ve İçişleridir. Hayır sesleri) Dördüncü maddeyi kabul edenler lütfen el kaldırın. Kabul etmeyenler lütfen el kaldırın. Kabul edilmiştir.

Madde 5 - Bu kanunu, İçişleri Bakanı yürütür. (Maliye de gerek sesleri). Hüseyin Hüsnü Efendi (İsparta) - Maliye de gerektir.

Başkan - Maliye ve İçişleri denilmesi için, Komisyonun bir görüşü var mı?

Maliye Bakanı Hasan Bey (Trabzon) - Maliye ile ilgisi yoktur efendim,

Başkan - Efendim, Hükümetin önerisinde Maliye ve İçişleridir. Fakat İçişleri komisyonu Maliye kaydını kaldırmış, yalnız İçişleri demiş. Düzeltme önerisi de yoktur. Bundan ötürü maddeyi bu biçimiyle oya koyuyorum. Beşinci maddeyi kabul edenler lütfen el kaldırın, kabul etmeyenler lütfen el kaldırın, Kabul edilmiştir. Efendim, kanunun tümünün ad çekme ile oya konması hakkında bir önerge vardır, 15 imzalıdır. Okunacaktır:

Yüksek Başkanlığa

Kanunun tümünün ad çekme ile oya konmasını öneririz.

İstanbul	Mersin	Kars	Dersim	Karesi
Hüseyin Rauf	Besim	Ömer	Feridun Fikri	Hulusi
Gümüşhane	Ordu	Sivas	İstanbul	Karesi
Zeki	Faik Hulusi	Turgut Kâzım	Karebekir	Haydar Adil
Kastanmonu	Ankara	Bursa	Erzurum	Erzurum
Halit	Ali Fuat	Nurettin	Rüştü	Cazim
Erzurum	Ertuğrul	Kayseri	Bursa	
Halit	Halil	Zeki	Osman Nuri	

(Ertuğral seçim bölgesinden başlanarak oy toplandı)

Başkan - Efendim, henüz oylarını kullanmayanlar oylarını versinler. Oylama son bulmuştur, efendim. 148 kişi oylamaya katılmış, işlem tamam.

121 kabul, 26 red, 1 de geçersiz var. Sonuç olarak, kanun 121 oyla kabul edilmiştir. (Tanrı hayırlı etsin sesleri)

Ahmet Mahir Efendi (Kastamonu) - Ankara'nın bayındır abadan olduğunu tanrı dilerse görürüz.